

We've been discussing a lot of psychology of questionable monetary conduct. How do we view people who justify their unlawful or incorrect conduct? Are we trying to assist them the direction of doing the right thing, and save them from their own cleverness? Are we trying to force these miscreants into obeying the law? Are they פסול לשבועה? Or פסול לעדות? Or are they perhaps just ordinary folks who need some help being honest.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ה עמוד ב
זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה [וכו']. על דאית ליה משתבע או על דלית ליה משתבע? - אמר רב הונא, דאמר: שבועה שיש לי בה, ואין לי בה פחות מחציה. - ונימא: שבועה שכולה שלי! - ומי יהיבין ליה כולה? - ונימא: שבועה שחציה שלי. - מרע ליה לדיבוריה. - השתא נמי מרע ליה לדיבוריה! - דאמר: כולה שלי, ולדבריכם - שבועה שיש לי בה, ואין לי בה פחות מחציה. - וכי מאחר שזה תפוס ועומד, וזה תפוס ועומד, שבועה זו למה? - אמר רבי יוחנן: שבועה זו תקנת חכמים היא, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חברו, ואומר שלי הוא. - **ונימא: מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא! - לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא. דאי לא תימא הכי - האי דאמר רחמנא מודה מקצת הטענה ישבע, נימא: מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא! - התם אשתמוטי קא משתמיט ליה, כדרבה. תדע, דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא: הכופר במלוה - כשר לעדות, בפיקדון - פסול לעדות. אלא הא דתני רמי בר חמא: ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת: שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר, נימא: מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא! - התם נמי אשתמוטי קא משתמיט, סבר: משכחנא לגנב ותפיסנא ליה. אי נמי: משכחנא ליה באגם ומייתינא ליה. - אי הכי, הכופר בפיקדון אמאי פסול לעדות? נימא: אשתמוטי קא משתמיט, סבר: עד דבחשנא ומשכחנא ליה. - כי אמרינן הכופר בפיקדון פסול לעדות - כגון דאתו סהדי ואסהידו ביה דההיא שעתא איתיה לפקדון בביתיה והוה ידע. אי נמי: דהוה נקיט ליה בידיה. אלא הא דאמר רב הונא: משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו, נימא: מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא! - התם נמי מורה ואמר: דמי קא יהבנא ליה. אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא: והא קא עבר על לאו דלא תחמד! - לא תחמד לאינשי בלא דמי משמע להו.**

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ו עמוד א
ואלא הא דאמר רב נחמן: משביעין אותו שבועת היסת, נימא: מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא! ותו, הא דתני רבי חייא: שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית, נימא: מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא! ותו, הא דאמר רב ששת: שלש שבועות משביעין אותו, שבועה שלא פשעתי בה, שבועה שלא שלחתי בה יד, שבועה שאינה ברשותי. נימא: מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא! - אלא: לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא. **אביי אמר: חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו. - אי הכי, נשקול בלא שבועה! אלא: חיישינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו. - ולאו אמרינן תפיס ממונא מספיקא, משתבע נמי מספק! - אמר רב ששת בריה דרב אידי: פרשי אינשי מספק שבועה, ולא פרשי מספק ממונא. מאי טעמא? ממון - איתיה בחזרה, שבועה - ליתיה בחזרה.**

רש"י מסכת בבא מציעא דף ה עמוד ב
ונימא מגו דחשיד אממונא חשיד כו' - אדרבי יוחנן פריך, דאמר חשדוהו רבנן שמא ילך ותוקף בטליתו של חברו, ואומר שלי הוא, אם חשוד הוא בכך - חשוד הוא נמי לישבע.
לא אמרינן כו' - דחמיר הוא לאינשי איסור שבועה מאיסור גזילה.
אשתמוטי משתמיט ליה - ולא חשיד אממונא.

...
התם - לא חשיד אממונא, דמורי היתירא למימר דמי בעינא למיתב.
הא קא עבר בלא תחמוד - מה לי חשוד על לא תחמוד, מה לי חשוד על לא תגזול, נימא: מיגו דחשיד עליה, חשיד אשבועתא!

פסול עדות VS פסול שבועה:

משנה מסכת שבועות פרק ז משנה ד

ושכנגדו **חשוד על השבועה {ופסול לשבועה}** כיצד אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא היה אחד מהן **משחק בקוביא ומלוה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית** שכנגדו נשבע ונוטל היו שניהן חשודין חזרה השבועה למקומה דברי רבי יוסי רבי מאיר אומר יחלוקו:

משנה מסכת סנהדרין פרק ג משנה ג

ואלו הן הפסולין {לעדות} המשחק בקוביא והמלוה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית אמר רבי שמעון בתחלה היו קורין אותן אוספי שביעית משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי שביעית אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין להם אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרין:

- Exact same list

Tosfot questions: if they go together, and we're suggesting על השבועה אינו חשוב על השבועה then a thief would be כשר לשבועה and therefore לעדות but we know a thief is כשר לעדות?

תוספות מסכת בבא מציעא דף ה עמוד ב

דחשוד אממונא לא חשוד אשבועתא - נראה דהיינו טעמא משום דשבועה חמורה כדאיתא ביומא (דף פו.). ובשבועות (דף לט.). שהעולם נדעזע על לא תשא וא"כ אמאי גזלן פסול לשבועה דאמר שכנגדו נשבע ונוטל **וי"ל דגזלן לא פסול לשבועה אלא מדרבנן** ולעדות הוא דפסול מדאורייתא משום אל תשת רשע עד

וי"מ בשם ה"ר יהודה חסיד הא דחשוד אממונא כשר לשבועה משום דשמא ע"י שבועה יפרוש מגזל אבל גזלן **ודאי כמו שמממון אינו פורש ה"ה משבועה** ולא קשה מההוא רעיא דאסהידו ביה דאכל מינייהו אמאי פסול דבהנך תרי דאכל צריך לשלם ומהשאר יפרוש על ידי שבועה דמה שהוא משלם על ידי עדים אין זה השבה מעליא דעל כרחו משלם והיינו טעמא דכופר בפקדון פסול לעדות.

תוספות מסכת כתובות דף יח עמוד ב

ובכולי בעי דלודי - פירש בקונטרס בב"מ (דף ג: ושם) דאתא לפרש דלא תימא אמאי נשבע נימא מגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא ולהכי קאמר וכולי בעי דלודי ליה ולא חשוד אממונא **וקשה לר"י דהא אמר בפ"ק דב"מ (דף ה:): דלא אמרינן מגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא ואין לומר דמן התורה חשוד נמי אשבועתא ומדרבנן הוא דאמרינן דלא חשוד לפי שראו שהיו מקילין בממון יותר מבשבועה ותקנו שבועה על החשודים כל זמן שלא נודע שהוא גזלן שכשר מן התורה עדיין אבל גזלן ידוע שפסול מן התורה לא תקנו ולפי זה שבועה שלא שלחתי בו יד היא מדרבנן [ולא היא דאורייתא אלא שבועה שלא פשעתי בה]...**

וא"ת כיון דלא חשיד אשבועתא למה גזלן פסול לשבועה ותירץ הר' יהודה חסי' דדוקא כשהוא חשוד על אותו ממון שבא לישבע אמרינן דלא חשיד אשבועתא דעל ידי השבועה יפרוש אבל אותו ממון שכבר גזל לא יפרוש ע"י השבועה וגבי ההוא רעיא דחשיב ליה גזלן משום דאכל תרי מינייהו אע"פ שצריך לפרוע הני תרי דאכל מ"מ לא יפרוש מן השאר משום שבועה דמה שמשלם בע"כ אין זה השבה מעליא

וי"מ דגזלן כשר לשבועה מן התורה דלא חשיד אשבועתא אלא דמדרבנן פסלוהו כשהוא גזלן ואם תאמר ומאי שנא דלעדות פסול כדכתיב אל תשת ידך עם רשע וגו' ולשבועה כשר וי"ל דבשבועת שקר יש בה עונש גדול דכתיב בה לא ינקה וכדאמר בשבועת הדיינין (שבועות דף לט.) שכל העולם כולו נזדעזע כשאמר הקב"ה (לא תשבעו ו) לא תשא ועוד דבעדות שקר ליכא אלא לא תענה ובשבועת שקר איכא לא תגזול ולא תשבעו לשקר.

Compare the Rambam's formulation of פסולי עדות to פסולי שבועה

רמב"ם הלכות עדות פרק י'

הלכה א- הרשעים פסולין לעדות מן התורה שנאמר אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס מפי השמועה למדו אל תשת רשע עד, ואפילו עד כשר שיודע בחבירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירין רשעו אסור לו להעיד עמו אע"פ שהוא עדות אמת, מפני שמצטרף עמו ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע עד שנתקבלה עדותו, ואין צריך לומר עד כשר שהוא יודע בעדות לחבירו וידע שהעד השני עמו עד שקר שאסור לו להעיד שנאמר אל תשת ידך עם רשע.

הלכה ד- ועוד יש שם רשעים שהן פסולין לעדות אע"פ שהן בני תשלומין ואינן בני מלקות, הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס פסולין שנאמר כי יקום עד חמס באיש, כגון הגנבים והחמסנים אע"פ שהחזיר פסול לעדות מעת שגנב או גזל...

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ב'

הלכה א- כל חשוד על השבועה אין משביעין אותו לא שבועת התורה ולא שבועה מדבריהם ולא שבועת היסת, ואפילו רצה התובע אין שומעין לו.

הלכה ב- אחד הנשבע לשקר שבועת בטוי, או שבועת עדות, או שבועת הפקדון, או שבועת שוא, הרי הוא חשוד על השבועה, וכן כל הפסול לעדות משום עבירה בין פסלנות של תורה כגון בעלי רבית, ואוכלי נבלות, וגזלנין, בין פסלנות של דבריהם כגון משחק בקוביא ומפריחי יונים הרי הוא חשוד על השבועה ואין משביעין אותו.

הלכה ג- אין אדם נעשה חשוד עד שיבאו עליו עדים שהוא עבר עבירה שנפסל בה, אבל המודה מפי עצמו שהוא חשוד ושעבר עבירה שנפסל בה, אע"פ שחוששין לו ואין ראוי לעשותו עד בתחלה, אם נתחייב שבועה משביעין אותו שהרי אומרים לו אם אמת אתה אומר השבע ולא מפני שעברת עבירה אסור לך להשבע באמת, ואם שקר אתה אומר הודה לבעל דינך, אבל הנחשד בעדים אין אנו מאמינים אותו שישבע.

פסול לשבועה: למה?

חידושי הרמב"ן מסכת בבא מציעא דף ה עמוד ב

מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא לא אמרינן. תמהני אי הכי הגזלנים ומלוי ברבית יהו נאמנין בשבועתה ולעיל (ה' א') אמרינן לישתבע גזלן הוא בתמיה, ותנן נמי (שבועות מ"ה א') היה אחד מהן משחק בקוביא ומלוה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית שכנגדו נשבע ונוטל, ובפרק הגוזל עצים (ק"ה ב') נמי אמרינן דכופר בפקדון שנעשה עליו גזלן וקנאו משעת כפירה איפסיל ליה לשבועה וכדאמרינן נמי בשמעתין דפסול לעדות וה"נ פסול לשבועה. ואמאי הא אמרת דאע"ג דחשיד לן אממונא לא חשדינן ליה אשבועתא, ואפשר דגזלן שגזל גזלה פעם אחת ועכשו נתחייב שבועה אין מוסרין לו אותה שבועה. מפני שכיון שכבר גזל פעם אחת ועכשו אנו חוששים שמא הוא שונה בה ונעשית לו כהיתר, משום שבועה לא ממנע שהרי בשביל חומר שבועה זו לא יחזיר ממון הגזל הראשון וכשם שלא ישיב הגזל הראשון לא ימנע מגזל זה ולא יעשה תשובה לחצאין, אבל זה שלא גזל פעם אחרת אלא שעכשו אנו חוששים שמא כופר בממון הוא אי מחייבת ליה שבועה דהווי ליה תרי חומרי במלתא פריש מכולה איסורא, אבל כיון דטעים טעמא דאיסורא ופקר בממונא חשיד אשבועתא, וכך כתוב בתוספות בשם ר"ת ז"ל.

חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף ה עמוד ב

א"ר יוחנן שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חברו. פירוש תוקף שלא כדן משמע. והיינו דפרכינן ונימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, ולא נרמי עליה שבועה דהא איכא משום ולפני עור. ופרקינן דלא אמרינן האי מיגו דאפשר דבעי למגזל ולא בעי למגזל ולאשתבועי בשקרא ומשום שבועה מודה.

תלמוד בבלי מסכת שבועות לט עמוד ב

אם אמר איני נשבע - פוטרינן אותו מיד, ואם אמר הריני נשבע - העומדים שם אומרים זה לזה: +במדבר ט"ז+ סורג נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה. בשלמא ההוא דקא משתבע קאי באיסורא, אלא ההוא דקא משבע ליה אמאי? (ההוא מיבעי ליה לכדתניא) [כדתניא], ר"ש בן טרפון אומר: +שמות כ"ב+ שבועת ה' תהיה בין שניהם - מלמד שחלה שבועה על שניהם. וכשמשיבין אותו, אומרים לו: הוי יודע שלא על דעתך וכו'.

(תלמוד בבלי מסכת כתובות דף פז עמוד ב)

עד אחד מעידה שהיא פרועה. סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא, דכתיב: +דברים י"ט+ לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת, לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה, ואמר מר: כל מקום שהשנים מחייבין אותו ממון, אחד מחייבו שבועה; אמר רבא, שתי תשובות בדבר: חדא, דכל הנשבעין שבתורה - נשבעין ולא משלמין, והיא נשבעת ונוטלת; ועוד, אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות! אלא אמר רבא: מדרבנן. כדי להפיס דעתו של בעל.

(תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לה עמוד ב)

משנה. השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה - ישבע השוכר שמתה כדרכה, והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי: כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו? אלא, תחזור פרה לבעלים.

גמרא. אמר ליה רב אידי בר אבין לאביי: מכדי שוכר במאי קני להאי פרה - בשבועה, ונימא ליה משכיר לשוכר: דל אנת ודל שבועתך, ואנא משתעינא דינא בהדי שואל. - אמר ליה: מי סברת שוכר בשבועה הוא דקא קני לה? משעת מיתה הוא דקני, ושבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית.

תוספות מסכת גיטין נא עמוד ב

ובכולי בעי דלודי ליה - ... ואם תאמר גזלן אמאי פסול לשבועה כיון דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא וי"ל דמדרבנן פסול משום דפסלתו תורה לעדות דכתיב להיות עד חמס ולא גזרו רבנן אלא היכא דנודע פסולו דגנאי הוא להשביעו ואם תאמר מדאורייתא מאי שנא לאו דעדות מלאו דשבועה וי"ל דחמירא ליה שבועה לפי שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לא תשא כדאמרינן בריש פרק הדיינין (שבועות דף לט.)

מרדכי מסכת שבועות פרק שבועת הדיינים רמז תשסט

פסק ראב"ן וכן המיי' דאם אמר התובע לחשוד אישתבע לי לא משבעינן ליה מפני חילול השם וכן נראה לרבינו אבי העזרי ורבי' ברוך אבל רשב"ט פליג וראה מחנוני על פנקסו דהלכתא כת"ק דבן ננס אף על גב דאיכא שבועת שוא ודאי והאריך וריב"ן פירש בשם רש"י דהלכתא כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה ואודיתא [*שייך לעיל] וכן פסק ר"ת דהלכה כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה וחיורי וסימן כולו הפך לבן והכי איתא בה"ג וכן פסק רב האי גאון [וכ"פ רי"ף]:

מהר"י כץ - שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא ב עמוד ב

דאי כבן ננס הא אמר כיצד וכו'. אין להקשות לרבנן דפליגי אדבן ננס מאי טעמייהו והא תנן החשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל. דהתם לא הוי טעמא משום חשש שבועת שוא אלא משום דאמר ליה האיך איני רוצה לקבל שבועתך הואיל ואתה חשוד. מהר"י כ"ץ ז"ל:

שולחן ערוך חושן משפט הלכות טוען ונטען סימן צב סעיף א

החשוד על השבועה, אין משביעים אותו לא שבועת התורה ולא שבועה של דבריהם. ואם אמר התובע: אקבל שבועתו אף על פי שהוא חשוד, אין שומעין לו.

סמ"ע סימן צב ס"ק א

וטעמו נראה. משום שהוא נחשד שיוציא שם שמים מפיו לשקר יש חילול השם בדבר, ומשו"ה אף על פי דהשתא שאינו נשבע הוא נפטר בלא שבועה וכמו שכתבו הטור והמחבר בסמוך [הטור בסעיף י', עי"ש בב"י, והמחבר] בסעיף י"א, אפ"ה אין שומעין להתובע להשביעו משום חילול השם כנ"ל. ובעיר שושן [סעיף א'] כתב דפסולו נלמד מדכתיב [שמות כ"ג א'] אל תשת ירך עם רשע, ונדחק מאד בזה, ע"ש. ולא ידעתי מי הכריחו לכל זה, וגם דבריו דלשם אינם ברורים כלל, ע"ש:

קצות החושן סימן צב ס"ק א

ונראה דהא דכתבו דחשוד על השבועה לא מיפסל היינו שעבר כבר על השבועה וכיוצא בזה שנפסל על ידו [לעדות] ולא מיפסל לשבועה אחרת דאפשר השתא חזר לכשרותו, ודוקא גבי עדות הוא דחדית רחמנא אל תשת רשע עד (ב"ק עב, ב) אלא מכי אתברר שעשה תשובה, אבל לשבועה לא כתיב, ורשע נמי משביעין אותו דאפשר עשה תשובה, אבל התם אי נימא מגו דחשיד אממונא חשוד נמי אשבועה א"כ שבועה זו למה, אם רוצה לגזול עכשיו הרי ישבע נמי לשקר עכשיו ובזה אפילו מן התורה שבועתו שבועת חנם ודו"ק.

(ובזה ניחא דברי רש"י פרק קמא דמציעא דף ו' (ע"א) בהא דאמרו שם ותו הא דאמר רב ששת שלש שבועות משביעין אותו שבועה שלא פשעתי שלא שלחתי בה יד שאינו ברשותו נימא מגו דחשיד וכו', וז"ל רש"י, נימא גבי שבועה שאינו ברשותו מגו דחשיד אממונא שמא ברשותו הוא וכופר בה חשוד נמי אשבועה ע"ש. והנה משבועה שלא פשעתי לא מצי לאקשווי דכבר אמרו (שם ה, ב) אשתמוטי וכמו שאמרו לענין מודה במקצת, אבל משבועה שלא שלחתי ודאי הוי מצי לפרש דהא הוי חשוד אממונא ממש, וכן פירשו תוס' ריש פ"ק דמציעא (ג, ב) ד"ה בכלי בעי דלודי ע"ש. ולפי מ"ש ניחא דמשבועה שלא שלחתי דחשדין ליה בגזלן כבר לא נעשה חשוד לשבועה מן התורה.

וכי תימא השתא למה משביעין אותו כיון דחשוד על השבועה פסול מדרבנן, דכבר כתבו תוס' (שם ה, ב ד"ה דחשיד) למסקנא דאמרו לא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשוד אשבועתא והקשו דא"כ גזלן אמאי פסול לשבועה, ותירצו מדרבנן, והקשה בשיטה מקובצת (שם ד"ה מיגו) א"כ נימא חשוד אממונא מדרבנן, ותירץ כיון דפסול מדרבנן חכמים החמירו עליו וקנסוהו שכנגדו ישבע ויטול, אבל במקום שאין שייך לומר שכנגדו כמו במתניתין דכל אחד תוקף בטלית או בעלמא דאחד תובע חבירו דכמו שזה חשוד לכפור כן זה חשוד לתבוע שלא כדין לכך לא אמרינן שכנגדו נשבע, וגם אין לפוטרו בלא שבועה דא"כ חוטא נשכר עכ"ל ע"ש, וא"כ משבועה שלא שלחתי כיון דמדאורייתא לא מיפסל דחשוד על השבועה אינו אלא מדרבנן וכמ"ש דשמא חזר לכשרותו, וכיון דאינו אלא מדרבנן א"כ היכא דליכא קנס דהא שכנגדו לא ישבע צריך הוא לישבע, אבל משבועה שאינו ברשותו דהוא עכשיו חשוד אממונא א"כ שבועתו חנם וכמ"ש דזה אפילו מן התורה שבועתו לבטלה ודו"ק. אך קשה בדברי תוס' פ"ק דמציעא דף (ו') [ה'] (שם) דמשמע שם מדברי ר' יהודה חסיד דגזלן מיפסל לשבועה מן התורה, וכיון דאפילו חשוד על השבועה כשר מן התורה לשבועה כל שכן גזלן דהוא חשוד לדבר אחר וצ"ע):